

/ GRANSKNING

UG-referens: Klimatbomben

PUBLICERAD 6 OKTOBER 2021

UPPDRAG GRANSKNING · Ta del av manus och källor till reportaget "Klimatbomben". Du hittar källhänvisningar både i texten och längst ner på sidan.

Reporter:

Men vad är det vi ser här?

Morgan Johansson, våtmarkskonsult:

Jo det vi ser här är uppfyllnaden av en våtmark, alltså precis när den är byggd och man håller på och dämmer upp vattnet i det här området. Och ur klimatsynpunkt så står vi i ett väldigt intressant område ser vi här så ser vi här att hela marken är torv. Och den har varit utdikad och fått syre i sig och då läckt. Nu kommer det här vattnet stiga, så du kommer ha vatten ungefär i knähöjd där du står. Och det kommer göra att vi låser fast torven i det här området, så att det inte kommer bli klimatgasavgång.

TITEL: KLIMATBOMBEN

SKYLT: 2018, aktivister stör FN-klimatmöte i Polen

SKYLT: 2019, Stockholm

SKYLT: 2019, Berlin

**2019 började världens ungdomar marschera
med krav till politikerna att stoppa klimatkrisen.**

“Keep it in the ground” ekade över gatorna.

**Och deras budskap var: håll kvar koldioxiden i marken – sluta
ta upp olja och kol.**

Men – det finns ännu en

tickande klimatbomb i marken.

**Våtmarker som myrar, strandängar, små sjöar, kärr och mossar
binder stora mängder kol.**

**Men idag har vi torrlagt så många av våra våtmarker att de i
stället släpper ut *lika mycket* koldioxid (källor: [1](#), [2](#), [3](#), [4](#), [5](#)) som
biltrafiken i Sverige.**

**Och står i dag för [20 procent](#)
av våra koldioxidutsläpp.**

4 mars 2021

Lorentz Tovatt (MP): Återvätning av våtmarker – fantastisk
klimatåtgärd, effektiv.

3 juni 2019

Mikael Damberg (S):

Inte minst för att till exempel bevara våtmarker och se till att vi långsiktigt kan...

3 juni 2019

Alexandra Anstrell (M):

Och där är vi verkligen överens om att vi tycker också att det är viktigt med våtmarker.

4 mars 2021

Nina Lundström (L):

Dessutom så gynnar ju våtmarkerna också andra arter, som fåglar och groddjur.

3 mars 2021

Magnus EK (C):

Så är det av stor vikt att få till fler våtmarker, dämmen och lager för vatten i landskapet.

Från vänster till höger. I riksdagen är partierna överens. Sverige behöver återskapa fler våtmarker.

Vi ska vara världsledande i klimatomställningen.

Men löftena sviks. Om och om igen.

Skylt: Skogaryds forskningsstation, Vänersborg

Skylt: Åsa Kasimir, docent Göteborgs Universitet

Åsa Kasimir:

Gaserna som bildas nere i marken de sipprar upp här. Och så när locket är stängt så fångas de inne i den här lådan här så då blir det mer och mer gas med tiden och så sugas det hela tiden in gas i den där lilla lilla tratten där.

Hon är biolog och har specialiserat sig

på hur utdikade torvmarker släpper ut växthusgaser.

Åsa Kasimir:

Ska jag dra också?

Kalhygget där vi står är i själva verket en

[internationellt uppmärksammat forskningsstation.](#)

Åsa Kasimir:

York University är det som..

Här pågår sedan 2013 grundforskning

som citeras i forskningsrapporter världen över.

Åsa Kasimir:

Här får man inte snubbla.

Åsa Kasimir har forskat kring markanvändning och växthusgasutsläpp i över 20 år och har också arbetat för IPCC, FN:s klimatpanel.

Reporter:

Men man skulle kunna säga då att det vi ser här, det är ungefär som att mäta biltrafik om man skulle stå bredvid en väg och mäta koldioxidutsläppen fast här kommer det från marken istället?

Åsa Kasimir:

Ja, i bilar så förbränns det ju i motorn fossila bränslen. Och här förbränns torven av bakterier som andas ut koldioxiden. Storleksmässigt så blir det, i Sverige, lika stora utsläpp som biltrafiken som från dränerad torvmark. Så skulle jag säga.

Skylt: sommaren 2021, Belgien

De extremväder vi kunnat se sommaren 2021 kommer bli allt vanligare. Det är budskapet i en [ny rapport från IPCC, FN:s klimatpanel](#).

SKYLT: SVT 10 augusti 2021

Nyhetsuppläsare, morgonstudion, 10 augusti 2021

FNs generalsekreterare Antonio Guterres kallar innehållet i rapporten för "kod röd" för mänskligheten.

Utrikeskorrespondent, morgonstudion, 10 augusti 2021

Och rapporten säger ju också att sådana extrema väderhändelser ska bli vanligare.

Läget är allvarligt.

Det krävs omedelbara åtgärder för att bromsa koldioxidutsläppen, enligt IPCC.

Utrikeskorrespondent, morgonstudion, 10 augusti 2021

Men det som kritiker och opinionsbildare efterlyser det är ju egentligen konkreta handlingsplaner snarare än slagkraftiga ord, så frågan är ju om det kommer att leda till det.

På 1800-talet dog människor av svält i Sverige.

För att skapa ny åkermark

dikades många våtmarker ut.

Arkivspeaker:

Dom här grävde för hand 25 mil diken, eller motsvarande avståndet mellan Stockholm och Jönköping.

Staten gav bidrag till utdikningarna

och fram till slutet av 1900-talet

torrlades en fjärdedel av Sveriges våtmarker.

Åsa Kasimir:

Och nu kommer vi till diket, krondiket som grävdes på 1870-talet. Vattnet försvinner ut från jorden och ner i diket här och rinner bort.

Reporter:

Så man kan säga att det är de här diken som man grävde för att ge mat åt Sverige som är boven i dramat?

Åsa Kasimir:

Ja, man har gjort diken för att avvattna marken och för att kunna odla den då. Annars kan man inte plöja den om den är blöt, och det växer inte, potatisen ruttnar och så.

När man dikar ut en våtmark

blir den blöta jorden torr,

då kommer syre åt torven.

Torv består till ungefär hälften av kol.

När den bryts ned avger den koldioxid och lustgas.

Det är växthusgaser

som påverkar klimatet

och gör att jorden värms upp.

Utsläpp från våtmarker som har dikats ut

står alltså för 20 procent av Sveriges klimatutsläpp.

lika mycket som personbilstrafiken.

Åsa Kasimir:

Man skulle ju kunna stoppa det här vattnet så att vattnet igen kommer ut i marken då och då blir det blött så att och syrefattigt och stoppar upp nedbrytningen.

När man gräver igen dikena och

återställer våtmarkerna

[bromsas utsläppen.](#)

Det blir visserligen utsläpp av en annan gas,

metan, när växtlighet blötläggs.

Men summan av utsläppen

blir [betydligt mindre.](#)

Åsa Kasimir:

Det är ju så mycket som finns inlagrat i de här torvmarkerna så globalt är ju det dubbelt så mycket kol upplagrat i torv som i all världens skogar. Och det är ju så mycket kol så det får vi ju absolut inte släppa ut. Så att egentligen borde vi ha bråttom att stoppa upp de här utsläppen från all mark som är dikad torvmark.

Det är transporter, industri och matproduktion som brukar stå i centrum för debatten om klimatkrisens orsaker och lösningar.

Vad som inte får lika stor uppmärksamhet är utsläppen från utdikade torvmarker.

Stefan Löfven, i talarstolen, Riksmötets öppnande 8 september 2020:

Sverige är ett land att vara stolt över, vi är världsledande i klimatomställningen, vi ska fortsätta att vara världsledande i arbetet med att motverka den globala uppvärmningen.

Men trots åtaganden och löften

har regering efter regering misslyckats med arbetet att återställa Sveriges våtmarker.

Skylt: Klostersjön, Varnhem, Västergötland

Skylt:

Morgan Johansson, våtmarkskonsult

Morgan Johansson:

Och här kommer det att bli mellan en halvmeter, till några decimeter djupt vatten som stänger av den klimatgasavgången som sker i det här området när det varit utdikad.

Det tog tio år av förberedelser. Men nu flödar vattnet här som förr i tiden.

Det här är ett av Morgan Johanssons många projekt. Han är våtmarkskonsult och har arbetat med naturvård och våtmarker i över 20 år.

Han har flera gånger fått uppleva hur politiska löften förvandlats till svek.

Vi ska komma tillbaka till Varnhems klostersjö

och se hur det blir när det är klart.

Men nu har vi åkt vidare

till en annan sjö

som blev klar för några år sedan.

Reporter:

Hur kom du in på det här med våtmarker från början?

Morgan Johansson:

Det har jag varit intresserad av ända sedan jag var en liten pojke och sprang i bäckar och försökte dämma och greja lite. Men sen var det ju. Vikten av det insåg jag när jag började plugga till biolog som man förstod ännu mer vad det var och sen kom jag till länsstyrelsen och jobbade med våtmarksstödet och såg hur det hanterades. Och då blev jag ju ännu mer intresserad och såg förbättringsmöjligheter.

Hornborgasjön i Västra Götaland

är känd för sin trandans och sitt rika fågelliv.

I närheten ligger Spånnsjön, där vi är nu.

Den dikades ut på 1800-talet

och var torrlagd fram till för några år sedan.

Men nu ser den ut som förr igen.

Morgan Johansson:

Första gången när jag kom hit så var det en till stor del en slyskog och sen var det dåliga åkermarker åt det hållet. Inte brukbara egentligen, utan för sumpiga, för mycket torv, för vått, det var en "sketmark". Det var inget man kunde använda i jord- eller skogsbruket på ett vettigt sätt.

Nu har Spånnsjön återställts och är precis en av de våtmarker som politikerna pratar om

Den bromsar utsläppen och förbättrar vattenkvalitén och den biologiska mångfalden

i ett stort område runt sjön och i vattendragen nedströms.

Reporter:

Men det bygger på att markägarna vill?1

Morgan Johansson:

Absolut. Utan markägarna har vi inget. Vi kan inte bara komma hit och säga att "Det här är ett perfekt ställe", vilket det är. Det finns ju ingen chans, vi kan ju inte exproprieras det här.

Det tar ofta lång tid att förbereda och genomföra ett våtmarksprojekt.

Markägaren behöver avsätta mark, tid och engagemang och ibland också ligga ute med pengar.

Lars Åbom, markägare:

Så man måste vara stadd vid väldigt god kassa och gå in i ett sånt här projekt, så det är inget för några fattiglappar.

Markägarna har ett stort ansvar för våtmarksarbetet i Sverige,

**de tjänar inte själva några pengar på arbetet,
men tanken är att staten ska hjälpa till med kostnaderna.**

Lars Åbom:

Och vi är ju väldigt nöjda med resultatet. Det finns ju en badsjö strax nedanför här och det finns en badplats som kommunen har och de provar ju då kontinuerligt vattenkvalitén. Och torra somrar så var det ju titt som tätt att det här badvattnet var otjänligt så de stängde badplatsen. Men sen vi fick den här klar så har det aldrig varit något problem.

**Men vår granskning visar
att stödpengarna till våtmarker
flera gånger plötsligt dragits in av politikerna.
Och det leder till att Sverige ligger långt
efter i sitt [våtmarksarbete](#).**

Reporter:

Men vad hade hänt om de här pengarna hade försvunnit mitt i?

Ni hade fullföljt det här, tror du?

Lars Åbom:

Ja.. Det hade vi ju inte gjort om vi hade vetat att inte vi skulle få pengarna, men att det skulle bli så snålt om tid på slutet. Det hade vi inte en aning om så att det var liksom med kniven på strupen här som vi tog målsnöret här.

Projekt som har fått ett beslut

får pengar när arbetet är klart.

Men många får aldrig någon chans att ens söka

för våtmarksprojekt

innan politikerna rycker undan stödet.

Och flera av de projekt

Morgan Johansson skulle ha börjat arbeta med under våren

står still.

Morgan Johansson:

Det är som att hela Sveriges våtmarksarbete har drabbats av corona flera gånger per decennium, det är bara stopp.

SKYLT: SVT, sommaren 2017

“Brunner som sinat.

Det hade krävts en vår med mycket regn, men så blev det inte.

Sådana här ax, det blir ju inte mycket med dom.

Och sjöar som fick sin lägsta vattennivå i mannaminne.

Det kan bland annat bli problem med dricksvattenförsörjningen”.

Så här såg det ut sommaren 2017.

Stora delar av Sverige drabbades av torka.

Vi börjar se vad som kommer att följa

i klimatförändringarnas spår.

När Miljöpartiets företrädare i regeringen

håller presskonferens i skånska Vittsjö

[lovat de att satsa stort på våtmarker.](#)

SKYLT: SVT, Rapport 17 juni 2017

Gustaf Fridolin, dåvarande språkrör, MP:

Våtmarkerna är jätteviktiga, både för djurlivet, men också för att det är där vattnet stannar upp och hinner rinna ner i grundvattnet, annars så forsar det vidare ut i havet och då får vi inte tillgång till det som dricksvatten.

Våtmarkerna skyddar nämligen mot fler av klimatförändringarnas konsekvenser, som hotet mot dricksvattnet.

Och det är nu regeringen lanserar ett nytt vattenpaket.

[200 miljoner kronor varje år](#) i tre års tid

ska gå till att skapa och restaurera våtmarker.

Isabella Lövin, dåvarande klimatminister, MP:

Effekterna nu som forskarna säger, det är ju att vi kommer att få mer och längre och långvarigare extrema väderhändelser, så skyfall och mycket regn under en lång period kan man tänka sig och sen längre perioder utav torka.

BLT, KVÄLLSPOSTEN, UNT, 18 JUNI 2017

Regeringens satsning uppmärksammas stort i media.

Men i tysthet kommer pengarna att försvinna.

SKYLT: december 2018

Under regeringskaoset efter valet 2018

röstas Moderaternas och Kristdemokraternas budget med Sverigedemokraternas stöd igenom i riksdagen

[två miljarder kronor stryks](#) ur miljöbudgeten.

Och pengarna till våtmarker,

som utlovades sommaren 2017 i Vittsjö,

är en av de saker som försvinner.

SKYLT: januari 2019

Efter regeringskaoset bildar Socialdemokraterna och Miljöpartiet i januari 2019 regering igen.

SKYLT: pressträff, 8 april 2019

Isabella Lövin:

Ja, hej och varmt välkomna..

Nu lovar regeringen att återföra pengarna till våtmarker.

[”200 miljoner till våtmarker och andra åtgärder för värdefull natur i hela landet”](#),

är rubriken på pressmeddelandet, som understryker hur viktiga våtmarkerna är.

Per Bolund:

Nu kan vi återställa dom pengarna så att vi kan investera i nya våtmarker och därmed trygga vårt dricksvatten för framtiden, samtidigt som vi också gör en värdefull insats för många andra miljöområden.

Men vad som inte sägs lika tydligt är att miljödepartementet inte längre öronmärker pengarna till våtmarker (källor: [1](#), [2](#)).

Av de 200 miljonerna, blir det [en fjärdedel som går till våtmarker](#).

Och det kommer att hända fler gånger att pengar försvinner.

Våtmarkernas betydelse för klimatet är en global fråga.

Stefan Löfven, statsminister

Sweden Statement at UN75 Commemoration, 21 sept 2020

Building stronger greener societies is the only way forward, there is no planet B.

I en specialrapport från 2019 slår IPCC, FN:s klimatpanel, fast att [återställandet av våtmarker är en av de snabbaste klimatåtgärder vi kan göra](#).

Arkivspeaker:

Vi ser Sveriges kornbod, söder om landsvägen i fågelperspektiv med dess böljande...

För nästan 50 år sedan skrev Sverige, under våtmarkskonventionen.

Martha Rojas Urrego, generalsekreterare:

Despite these efforts we have lost 87% of the worlds wetlands.

SKYLT: kampanjmaterial från Våtmarkskonventionen

I den har Sverige tillsammans med 170 andra länder förbundit sig att skydda de viktiga våtmarkerna.

Sverige har också satt upp ett eget mål

för våtmarkerna, miljömålet Myllrande Våtmarker från 1999.

Det skulle ha uppnåtts 2020.

Men så har det inte blivit.

Naturvårdsverket konstaterar

att ”Utvecklingen i miljön är negativ.”

Men det finns andra klimatområden där regeringen lovar nya storsatsningar.

ARKIV: SVT, 20 juni 2018

I juni 2018 tas första spadtaget för Hybrit-projektet,

som ska ta fram koldioxidfritt stål.

Staten garanterar [en halv miljard kronor](#)

till projektet.

Stefan Löfven:

Jag är inte förvånad att det här sker i Sverige utan det är så här Sverige fungerar när det är som allra bäst och ibland är det svårt att vara ödmjuk.

ARKIV: regeringen, 29 januari 2020

Isabella Lövin:

Tack så mycket, tack.

Åsa-Britt Karlsson:

Tack.

Ett och ett halvt år senare,

i januari 2020,

presenteras en statlig utredning

som får stor uppmärksamhet.

["Vägen till en klimatpositiv framtid"](#)

Även här finns förslag på tekniska framtidsinnovationer,

som att lagra flytande koldioxid i berggrunden, utanför Norges kust.

Ett annat förslag är att försöka samla upp och lagra koldioxid från biomassa, vilket enligt utredningens beräkningar kan kosta upp till 2,5 miljarder kronor årligen.

Upphandlingen ska inledas nästa år och i budgeten för 2022 lovar regeringen sex miljarder mellan 2026 och 2040 för detta.

Storskaliga tekniker som återstår att utveckla.

Kör:

Keep it in the ground, Keep it in the ground

Keep it in the ground, Keep it in the ground

Skylt: Benson håller tal när Fridays for Future, tackar nej till ett av FN:s miljöpris, oktober 2019:

You have known for decades that climate change will threaten human life, you know that you sacrifice our future every day you fail to take action.

Vad som då inte får lika stor uppmärksamhet

är att utredningen slår fast att andra lösningar

för att hålla kvar koldioxid i marken,

som att låta skog stå kvar

eller återskapa våtmarker

är billigast och enklast.

Och får effekt redan nu.

Men bara ett halvår efter utredningen drar regeringen än en gång i bromsen och stoppar våtmarksarbetet. Trots att den får flera varningar om vad det kommer att innebära.

SKYLT: 2013

Sveket mot Sveriges våtmarker har en lång historia.

Det är inte bara Miljödepartementet som har dragit tillbaka pengar.

De statliga pengar som varit viktigast

för att restaurera våtmarker i Sverige

kommer via [landsbygdsprogrammet](#)

som finansieras av svenska staten och EU.

Morgan Johansson, våtmarkskonsult:

Landsbygdsprogrammet är ju det som är ryggraden i våtmarksarbetet och 2013 så tog man ju bort det över en natt och det var verkligen över en natt.

Vad som hände var att EU sänkte anslaget till landsbygdsprogrammet.

Då valde alliansregeringen att stryka pengarna till våtmarker.

Morgan Johansson:

Det var superallvarligt och många utav de som var igång då vågar inte komma tillbaka eller tröttnar. Det är ju ändå så att

det är samhället som har störst behov av våtmarker, inte markägarna, skulle jag vilja säga.

Markägare som stod redo att anlägga våtmarker 2013 gav upp.

Deras marker ligger än idag torrlagda och läcker koldioxid.

Den gången var det alliansregeringen som drog in pengarna, vilket fick kritik från Socialdemokraterna.

Johan Löfstrand, (S), Riksdagen 14 januari 2014:

Tyvärr är det fråga om prioriteringar. Återigen har regeringen gjort prioriteringar som gör att miljön får stå tillbaka för andra intressen. Regeringen har gjort kraftiga nedsättningar i det svenska landsbygdsprogrammet.²

Men det som hände då

kommer att upprepas igen, sommaren 2020,

när det är Socialdemokraterna som sitter i regering.

Tuve Lundström, våtmarkskonsult:

När vi kommer då till förra sommaren så stänger man stödsystemet. Och det gör man helt utan förvarning.

Vi ska få höra om när regeringen körde över sin egen myndighet

trots larmsignaler om hur det skulle drabba våtmarkerna.

Stefan Löfven, 8 september 2020:

Konsekvenserna av ett varmare klimat, bränder, torka, stigande havsnivåer, fortsätter att drabba människor.

Skylt: Baldringe, Ystad

Vi närmar oss Baldringe utanför Ystad i Skåne.

En sak forskarna upptäckt

är att torvmarker

[släpper ut olika mycket koldioxid](#)

på olika ställen.

Och här, i södra Sverige, är det värst.

Den näringsrika jorden gör att den utdikade åkermarken

släpper ut mer koldioxid.

Tuve Lundström:

Just på den här platsen så har vi egentligen alla nyttor som man kan hitta i hela våtmarksregistret. Här är en hel del organisk jord som nu när den är dikad så släpper den ju ganska mycket med olika växthusgaser. Kan vi återväta den igen så är det ju så att då stannar vi den processen.

Reporter:

Hur kändes det för dig att gå tillbaka till markägaren här och säga att nu har de fryst pengarna?

Tuve Lundström:

Nej men det är ju... Det är ju hur tråkigt som helst. Att man i sådant här arbete behöver hacka i sönder saker och ting och stanna av och behöva vänta och hoppas.

Vad som hände förra sommaren

var att det precis som 2013 [tog stopp för pengar till våtmarker](#) i landsbygdsprogrammet.

Andreas Mattisson:

Det fanns ett underskott, ett prognostiserat underskott i Landsbygdsprogrammet. Och det underskottet i sin tur beror ju på att det är fler som sökt vissa ersättningar och haft rätt att få de ersättningar än vi hade räknat med och programmerat från början.

Andreas Mattisson arbetar med jordbruksfrågor och analys här på Jordbruksverket.

Reporter:

Borde ni ha upptäckt det här tidigare?

Andreas Mattisson:

Ja-a skulle jag vilja säga. Och det här är ju någonting som vi skäms lite grann för. Att prognoserna är osäkra, det är de och det skäms vi inte för, men att vi skulle upptäckt det här tidigare.

Jordbruksverket [lämnar ett förslag till regeringen](#)

hur pengarna ska sparas

utan att våtmarkerna berörs.

Men regeringen återkommer sent i processen med ett eget förslag,

där satsningen på våtmarker tas bort.

Reporter:

Men ert förslag ursprungligen innehöll inte stopp i våtmarkssatsningarna?

Andreas Mattisson:

Nej.

Reporter:

Du sa att ni hade andra alternativ, fick ni inget gehör för det?

Andreas Mattisson:

Nej, det fick vi ju inte. Just när det gäller våtmarkerna så var det ju inte på agendan alls från vår sida.

Ur: Svt rapport, 21 januari 2019

I regeringen var det då Jennie Nilsson

som var ansvarig för landsbygdsprogrammet.

Programledare, arkiv:

Den nya landsbygdsministern Jennie Nilsson som är socialdemokrat och Nilsson....

Hon tog över som landsbygdsminister

när den nya regeringen bildades 2019.

Andreas Mattisson:

Jag brukar säga det, innan pratade vi om biologisk mångfald och övergödning, men nu är det ju som du säger även klimat, översvämningar och torka. Så det är liksom då win-win-win-win här. Så på det sättet känns det ju kanske lite konstigt att man då drog in 114 miljoner kronor i juni 2020.

Reporter:

Men vad tänker du när det kommer nya politiska löften att, nu kommer det mer pengar till våtmarker, vad tänker du då?

Tuve Lundström:

Ja, alltid så är det med en stor skepsis. Fast det är såhär, varje gång som dom har lovat pengar, så är det ju så att det försvinner det en massa pengar på vägen.

Reporter:

Misslyckades ni att kommunicera allvaret i detta till regeringen?

Andreas Mattisson:

Jag tycker att de underlagen som vi levererade i januari 2020 var ändå ganska tydliga när det gäller att betona de här konsekvenserna. Vi gick till och med utanför uppdragets ramar

för att trycka på vikten av att hitta andra alternativ än att dra i nödbromsen.

Reporter:

Hur lång förvarning har ni fått inför att de här stöden har dragits in?

Morgan Johansson:

Ingen alls, asså det är över natt. Man vaknar ena dagen och går upp till jobbet och så får man reda på att "Oj, nu har det här hänt" och då tror man att det inte är sant och att det inte kan ha hänt igen och så har det det.

Och regeringen har haft kännedom

om hur lantbrukarna drabbades.

Den 3 juli förra året får regeringskansliet

ett mejl.

Det kommer från Lantbrukarnas riksförbund, LRF.

[Lista på våtmarker "at risk"](#)

"Jag blev ombedd att ta fram en lista över namn på personer och namn på platser för våtmarker som inte blir av eller som riskerar att inte bli av efter ändringen i LBP. Jag uppfattar att Jennie Nilsson ville syna korten om det verkligen stämmer att våtmarker nu inte blir av."

skriver Markus Hoffman, LRF:s mark- och vattenexpert, i mejlet.

ARKIV: riksdagen

Talmannen:

Statsrådet Jennie Nilsson varsågod.

En vecka tidigare, den 24 juni,

hade dåvarande landsbygdsminister Jennie Nilsson träffat LRF och då bett om exempel på markägare och våtmarker som skulle drabbas av regeringsbeslutet.

På listan omnämns över 80 olika projekt.

Åkern här i Baldringe

är det största av dem.

Reporter:

Hur har det gått för dom projekt som ni fick larm om att dom kommer att drabbas om ni drar in stödet?

Jennie Nilsson:

Ja, dels så fick vi inga stora larm, kan jag väl säga i det här sammanhanget då, om att det var specifika, namngivna projekt som inte skulle bli av. Utan dom projekt som fanns i rullarna, som var på väg fram, skulle ju fortgå som planerat. Utan det var ju projekt som ännu inte hade fått nån beviljad ansökan eller nåt positivt förhandsbesked på det.

Reporter:

Men ni har ju, du sa att det handlade inte om några namngivna projekt, men ni bad ju om underlag för namngivna projekt och har fått ta del av åtminstone namn på 80 stycken. Hur har det gått för dom projekten?

Jennie Nilsson:

Ja, alltså, i vårt arbete så tittar vi ju på helheten av, på det totala underlaget och vi tittar ju inte utifrån... mitt perspektiv på liksom, ner i detalj på den, på det sättet. Utan det som vi var tydliga med när vi talade med Jordbruksverket om hur man skulle hantera den uppkomna situationen, det var ju att vi ville dels skydda och värna pågående projekt och projekt som hade positiva besked, att dom då inte skulle drabbas utav det här.

Reporter:

Nej, men, varför bad ni då om att få exempel på, listor med projekt och markägare som skulle drabbas?

Jennie Nilsson:

Ja, det är ju en del i att ta fram ett underlag, är att få fram en hel bild. Alltså, hur ser, liksom, situationen och helhetsbilden ut.

Om regeringen inte hade drivit igenom stoppet

hade åkern i Baldringe kunnat ligga under vatten redan nu.

och se ut ungefär som Spånsjön, och då minskat koldioxidutsläppen.

Reporter:

Har det varit några politiker eller tjänstemän här och sett och förstått att här har vi en omedelbar kolsänka vi kan skapa genom att återskapa våtmark och förstår och har sett det här?

Tuve Lundström:

Så långt kommer de inte i livet.

Reporter:

Men vad fick ni för reaktioner på det här indragna stödet?

Jennie Nilsson:

Ja, blandade reaktioner, givetvis. Jag tror att alla förstår att man behöver ha ordning och reda på pengarna och att man inte kan betala ut pengar som inte finns, å ena sidan. Å andra sidan så är det självklart så att när man gör korrigeringar på så här stora belopp, så får ju det konsekvenser och det märks. Och för den som hade planerat att söka dom här pengarna just under hösten 2020, så fick man ju nu då vänta tills att det fanns nya pengar att söka från och med i år. Och det uppskattas givetvis inte.

Sommaren 2020 drar regeringen alltså in 114 miljoner till våtmarker.

I [budgeten](#) för 2021 läggs 100 miljoner till våtmarker i landsbygdsprogrammet.

Pengar som då ska räcka i två år.

Reporter:

Är det igång igen nu projektet?

Tuve Lundström:

Nej. Det är fortfarande inte igång. Det finns ingen överlappning, det finns ingen... det finns ingen synkning med vad som egentligen händer ute.

Inget av de 20 projekt i Skåne som finns med på listan över "Våtmarker at risk" som skickades till ministern har kunnat starta sommaren 2021 och de flesta av de andra projekten i övriga landet står också fortfarande still.

Morgan Johansson:

Hör du? Det är svarthakedoppingar som är igång någonstans. Ja dom bor där, i den lilla ruggen.

Morgan Johansson:

Visst är dom snygga?

Reporter:

Ja, jättefina.

Morgan Johansson:

Orange huvud och röda ögon.

**Vi är tillbaka vid Klostersjön i Varnhem
där vattnet började fyllas på**

när vi var här, en månad tidigare.

Reporter:

Men det var ungefär här vi stod förra gången?

Morgan Johansson:

Nej, då stod vi faktiskt därute.

Reporter:

Då stod vi därute. För då sa du det att det kommer bli vatten upp till knähöjd.

Morgan Johansson:

Ja, det är det ju där.

Reporter:

Naturen återhämtar sig ganska snabbt, men vad har hänt i projekten, är projekten igång igen?

Morgan Johansson:

Det stöter på patrull även den här gången.

Morgan Johansson:

Jag tror inte det går en hel dag utan att jag får något problem. Men å andra sidan är ju mitt jobb att lösa problem. Men det.. Vissa gånger tycker jag att det är orimligt... Hela det här arbetet saknar en stabilitet och den stabiliteten är ju egentligen en politisk grund i när det kommer till avbrott.

Reporter:

Men du tjänar pengar på att det är såhär byråkratiskt och krångligt. att du måste hjälpa markägarna?

Morgan Johansson:

Ja, det gör jag ju, för det är ju ett jobb för mig. Men jag hade ju hellre tjänat pengar på att göra mer direktnytta hos markägaren och mer direktnytta i att anlägga istället för att hamna i en krånglig byråkrati.

De upprepade stoppen i statens pengar till våtmarker skapar krånglig och kostsam byråkrati.

Efter varje stopp dyker det upp nya tolkningar, eller så har tjänstemän slutat och frågor trillat mellan stolarna.

Så är det den här gången också.

Morgan Johansson:

Det är ett icke-svar.

Reporter:

Vad står det?

Morgan Johansson:

Det står att de som har tagit hand om frågan hänvisar till några andra, för att dom själva inte tar det och dom tror att det dröjer på grund av hög arbetsbelastning.

Den här gången har det efter stoppet i landsbygdsprogrammet uppstått en [mejlväxling mellan Jordbruksverket och länsstyrelsen i Västra Götalands län](#) om vad som egentligen gäller för att få söka stödet.

Och som fördröjer arbetet med ytterligare fyra månader.

Ett av mejlen till Jordbruksverket från länsstyrelsens handläggare i våras inleds så här:

”Och jag som trodde att ni hade ändrat ståndpunkt!!!”

Och fortsätter:

”Det är mycket olyckligt att ni inte kan förstå att ni sätter käppar i hjulen för alla de markägare som visar intresse för att anlägga stora våtmarker och att ni därmed även direkt gör det omöjligt att nå de miljömål vi satt upp i Sverige”

Morgan Johansson:

Under tiden så står ju då markägare som jag har i såna här lägen och väntar. De hade ju, de har ju fått vänta till viss del sedan pengarna drogs in förra året med det här räknefelet.

Till slut hittar de en lösning. Länsstyrelsen får ansöka om undantag för varje projekt.

Morgan Johansson:

Såna här små teknikaliteter blir så stora i ett miljömålsarbete som är mycket viktigare än att hanteras på ett sånt sätt. Det får inte vara på handläggarnivå som det fastnar, helt enkelt. Det måste upp och belysas och hanteras som ett större samordnat

projekt, både för Sverige och för att vi ska lyckas att få en effektivitet i det här.

Men det finns fler problem med att finansieringen blir ryckig varje gång regeringen har dragit in stödet till våtmarkerna.

Också samordningen drabbas hårt.

Ansvariga myndigheter har flera gånger larmat till regeringen om vad ryckigheten i finansieringen får för konsekvenser.

20 av 21 länsstyrelser larmar om att den ryckiga finansieringen och bristen på långsiktighet gör att många våtmarksprojekt inte blir av (källor: [1](#) [2](#)).

”Restaurering av våtmarker är en lång process ofta över flera år. Snabba årliga bidragsbeslut är således mycket svårt att hantera.”

svarar till exempel länsstyrelsen i Västernorrland

i återrapporteringen till Naturvårdsverket.

Skylt: Andreas Höglind, våtmarkssamordnare, Orust kommun

Andreas Höglind:

Jag har ju ingen aning egentligen om hur länge jag kan jobba med detta för att jag.. min arbetstid går ju också på de här tillfälliga stöden och kommunen har ingen skyldighet att erbjuda den här tjänsten.

Det är svårt att få en överblick över hur stöden fungerar.

Därför inrättar vissa kommuner samordningstjänster.

Andreas Höglind har en tillfällig tjänst på Orust

för att samordna våtmarksinsatser.

Under sin tid har han hjälpt till med råd och stöd

för ett 20-tal projekt här.

För samordning behövs, enligt myndigheterna.

Det är nämligen flera statliga myndigheter som är inblandade i stöden till våtmarker.

Många av de statliga stöden hanteras sedan av de 21 länsstyrelserna.

Och ofta är kommunerna berörda också.

Andreas Höglind:

Ja, jag tror ju inte att egentligen någon av de här 20 till 25 åtgärderna hade blivit genomförda om vi inte hade en samordnar-roll på kommunen.

När pengar dras in försvinner handläggare och när det finns nya pengar behöver både kommuner och andra myndigheter hitta nya handläggare och många får börja om från början.

Andreas Höglind:

Det tar ju tid att bygga förtroende. Det gäller ju att markägarna förstår att jag vet vad jag pratar om och att de kan lita på mig.

För det länsstyrelserna önskar i sin återrapportering är inte nya satsningar eller ökade, kortsiktiga, anslag.

Utan ett kontinuerligt stöd där det är tydligt vad som gäller.

Andreas Höglind:

Egentligen så hade det kanske inte behövts kanske 4-5 olika statliga stöd för just våtmarker till exempel. Det kanske hade räckt med ett som omfattar allting och som man visste fanns där över längre tid.

SKYLT: SVT NYHETER, 18 augusti 2021

Nyhetsuppläsare:

Ja, kraftiga regnoväder i natt har lett översvämningar i bland annat Gävleborg och Dalarna.

Lokalreporter:

Då vi kommer ännu längre fram här, närmare här, så ser vi att halva huset har rasat, det är underminerat.

Klimatförändringarna kommer att leda till fler översvämningar när kraftiga regn blir allt vanligare.

Men att det blir fler översvämningar beror också på att så många våtmarker dikats ut och vattnet inte längre kan lagras i marken. Att återskapa våtmarker kan skydda mot framtida översvämningar.

SKYLT: SVT NYHETER, 28 juli 2021

Våtmarker binder vatten i marken och skyddar mot torka när temperaturerna stiger.

Men de jämnar också ut vattennivåerna och skyddar mot översvämningar vid kraftiga skyfall.

På listan som LRF skickade till regeringen när pengarna till våtmarker drogs in nämns flera projekt i närheten av platser som drabbades av sommarens översvämningar.

Projekt som hade kunnat vara färdiga, om de inte hade stoppats av regeringen förra sommaren.

Reporter:

Jordbruksverket tyckte ju inte att ni skulle dra in pengarna till just våtmarker, men ni valde att ändå göra det. Varför?

Jennie Nilsson:

Det var en samlad bedömning som gjordes utifrån det underlag som vi fick in ifrån Jordbruksverket, där syftet var att effekten för enskilda ändå skulle bli så liten som möjligt. Sen är det djupt beklagligt att man får den här typen utav ryckighet i systemen.

Per Bolund:

Hej, var ska jag sitta?

Reporter:

Där.

Reporter:

I princip alla länsstyrelser larmar till Naturvårdsverket att ryckigheten i den statliga finansieringen, pengar kommer och går. Det är den främsta orsaken till att många våtmarksprojekt inte blir av. Hur reagerade du när du fick de här larmsignalerna?

Per Bolund:

Det är ju, till att börja med, positivt att det finns en stark vilja att göra insatser. Det är jag väldigt glad för och där vill ju vi göra allt vi kan för att bidra till att markägare som vill ta ett sånt stort ansvar och som vill göra så mycket nytta för miljön och klimatet också får chansen att göra det.

Reporter:

Det finns också en ganska stark kritik mot att det är rörigt. Det är många myndigheter inblandade, din företrädare Isabella Lövin sa att hon skulle se över ett samordnat ansvar för våtmarkerna, det har ju inte hänt. Varför?

Per Bolund:

Det här är ju såna frågor som vi ser över kontinuerligt och funderar på hur vi kan få största möjliga nytta av de satsningar som görs. Samtidigt så är det ju också ett område som täcker ganska stora delar av Sverige och många olika verksamheter. På det sättet är det ju bra att det är många myndigheter som kan bidra.

Reporter:

Du lovade på en presskonferens att det skulle gå 200 miljoner kronor till våtmarker och andra miljöåtgärder, men pengarna till

våtmarker öronmärktes inte då och bara 1/4 av pengarna gick sedan till våtmarkssatsningar. Varför öronmärkte ni inte pengarna?

Per Bolund:

Det är ju så av rena budgetskäl att när riksdagen har ställt sig bakom en budget så har man låst ramarna. När M och KD och SD röstade igenom sin budget så sänkte man också skatterna mycket samtidigt som man skar ner, slaktade kan man säga, miljöstatsningarna i budgeten. Det vi kunde göra sen var ju att lägga tillbaka en del av de pengarna, och där bedömde vi att det bästa var att Naturvårdsverket, med sin kunskap och expertis, fick bedöma var pengarna gjorde mest nytta under det året som ändå pågick.

Reporter:

Men varför öronmärkte ni inte pengarna? Det var många projekt runt om i landet som inte blev av på grund av att pengarna inte öronmärktes. Varför gjorde ni inte det?

Per Bolund:

Nej, där vill jag nog ändå påpeka att anledningen till att så många projekt inte blev av var ju att den budget som M fick igenom riksdagen, gjorde att det blev väldigt stora nedskärningar på miljöområdet.

Reporter:

Men på presskonferensen där i april 2019 så nämnde du särskilt 200 miljoner kronor för att återställa

våtmarkssatsningen.

Per Bolund:

Nej, jag var väldigt tydlig med att det var våtmarker, men också andra naturvårdsprojekt som var inne i de här 200 miljoner kronorna.

Reporter:

Hur känns det att veta att det finns marker som står och läcker koldioxid för att pengarna har dragits tillbaka?

Per Bolund:

Det känns inte alls bra.

Moderaterna avböjer att svara på kritiken från Per Bolund, men skriver att de i 2019 års miljö- och klimatbudget gjorde en del omprioriteringar istället för en riktad satsning på våtmarker.

Trots att länsstyrelserna upprepade

gånger larmat till Naturvårdsverket

att de vill ha ett, tydligt stöd som finns under lång tid,

gör regeringen tvärtom när medel ska fördelas.

["Nu föreslår regeringen en satsning på återvätning av våtmarker"](#) står det när regeringen lanserar sina miljösatsningar i budgeten för 2021.

Naturvårdsverket ska få 350 miljoner för våtmarker 2021. 2022 ska det bli 325 miljoner. Men 2023 är det budgeterade anslaget sänkt till 100 miljoner.

Reporter:

Den expertis som finns i landet som arbetar med våtmarksprojekt, har ni lyssnat på vad de säger att de behöver för att kunna återskapa våtmarker?

Per Bolund:

Nu har ju jag varit miljöminister i bara några månader och under den tiden har det ju varit tyvärr också pandemi. Det har ju gjort att jag inte har haft så stora möjligheter som jag skulle velat haft för att resa runt i landet. Men jag ser framemot när jag får de möjligheterna att också besöka den här typen av projekt och få mer information direkt från de som genomför dem. Men självklart har jag ju samtal med våra myndigheter och får ju kunskap via dem också och kring de här projekten och vad som har fungerat och inte fungerat.

Och i slutet av maj i år skickar regeringen ännu ett pressmeddelande om satsningar på våtmarker.

Den här gången är det [Skogsstyrelsen som ska få 169 miljoner](#) att dela ut i ett nytt stöd för återvätning av dikade torvmarker.

Det kan låta som att det kommer mer pengar.

Men så är det inte.

Pengarna till Skogsstyrelsen betalas

ur [Naturvårdsverkets budget för våtmarker](#).

alltså de pengar regeringen kallade för en satsning i ett pressmeddelande redan i september 2020.

Reporter:

Hur många gånger kan man lova samma pengar och kalla det för "satsningar"?

Per Bolund:

Ja det där tycker inte jag är en riktig beskrivning utan tvärtom så är det ju lätt att jämföra de budgetar vi lägger med de budgetar som har lagts av tidigare regeringar.

Reporter:

Men nu pratar vi om DIN regering, som kallade det här för en satsning i höstas och som sen i maj kallar det för en satsning igen med samma pengar. Alltså varför lovar man samma pengar om och om igen?

Per Bolund:

Den beskrivningen kan jag inte riktigt hålla med om utan det vi har gjort är ju att vi har avsatt pengar i budgeten som ju också är beslutade och som nu kommer att kunna göra väldigt stor nytta. Sen är det ju självklart så att vi behöver ju också kommunicera våra satsningar och vi måste ju också visa för markägare, till exempel, och många andra intressenter att här finns det möjligheter att nu göra slag i saken och faktiskt förverkliga sina planer.

Reporter:

Nu är ju du ansvarig minister för Miljödepartementet men ni har ju ändå på andra områden i regeringen. Vi har intervjuat tidigare landsbygdsminister Jennie Nilsson där det ju har varit helt och hållet regeringen som har bestämt att pausa just våtmarkerna. Hur tänker du när ni då uppenbarligen, i regeringen, ser så olika på det här. Att ena delen väljer att pausa stora insatser till våtmarkerna och så säger du att ni då i Miljöpartiet lägger de här satsningarna. Hur tänker du kring det?

Per Bolund:

Det är ju som sagt inte mitt departement utan det är ju den tidigare jordbruksministern och näringsdepartementet som har ansvarat för de prioriteringarna inom landsbygdsprogrammet. Som jag har förstått det som så var det ett väldigt stort söktryck för andra miljöstöd som gjorde att man gjorde en omprioritering från Jordbruksverket. Det har ju inte jag så stor insikt i så jag kan säga om det var rätt prioritering eller så, men det är ju från MPs sida och från Miljödepartementets sida så är det väldigt tydligt att vi ser satsningar på våtmarker och att lägga tillbaka tidigare utdikade våtmarker som en otroligt viktig miljöinsats och det är ju också därför som vi har avsatt väldigt stora resurser i budgeten för det.

Reporter:

Men är du som ett av MPs språkrör besviken på S, att de valde att göra den prioriteringen?

Per Bolund:

Jag har, som sagt, inte den insikten så jag kan säga hur den prioriteringen gjordes men det finns ju många miljöstöd som är väldigt viktiga.

Reporter:

Tycks det inte lite märkligt att regeringens ena hand drar tillbaka stöd till våtmarker och regeringens andra hand gör det som du kallar för "historiskt stora satsningar"?

Per Bolund:

Jag tycker att man ska titta på vad som i slutändan händer. Hur stora satsningar som regeringen samlat gör och hur många projekt som också kan bli av på grund av att vi faktiskt prioriterar de här frågorna.

Reporter:

Vad tror du, kommer det bli en våtmark här?

Tuve Lundström:

Ja.

Reporter:

Hur ska det gå till?

Tuve Lundström:

Det kommer till att ta tid.

Tuve Lundström:

Och det är egentligen helt befängt att man ska behöva vänta kanske fem år innan man landar ett projekt. Det projekt som jag har legat på längst tog 8 år innan vi var i mål och på grund av massa omständigheter som inte vi har kunnat påverka.

Tuve Lundström:

Nu har jag ju ett antal projekt där de har backat ut och säger att vi litar inte på det här systemet längre. Då har vi inte tillgång till den marken som vi behöver. Och där är ju den grundläggande problemet att man inte förstår att vi är helt beroende av att vi har markägarna med oss i den här processen.

Reporter:

Är det såhär det har sett ut en gång i tiden i det här landskapet?

Lars-Göran Skaar, markägare

Ja, det tror jag. Eller det är jag övertygad om. Det här har ju varit utdikad, åkermarken har ju utdikats här genom åren. De har ju försökt att odla det här, men det har ju inte lyckats.

Reporter:

Vad är det vi hör?

Lars-Göran Skaar:

Det är sothönorna. Det är min favorit. Jag frågade Morgan här nu i början när de skulle komma och han sa att "de kommer"

och nu är de här med besked! Så är det.

Reporter:

Men de har alltså kommit hit efter att den här våtmarken är anlagd?

Lars-Göran Skaar:

O ja.

Här, inte så långt från Spännsjön och Hornborgasjön, har markägaren Lars-Göran Skaar återskapat en tidigare våtmark.

Reporter:

Men känner du att du som markägare har fått uppskattning från myndigheterna för att du gör det här?

Lars-Göran Skaar:

Inte från myndigheterna. Nej, absolut inte. De har ju varit här under besiktning och sådär, men nej det har vi definitivt inte gjort. Den uppskattning från dem är ju när man får sina pengar, om man ska vara ärlig då va.

Reporter:

Vad kostar det att anlägga en sån här våtmark?

Lars-Göran Skaar:

Här fanns ju rätt bra förutsättningar, det var inte så mycket att köra bort. Frakta. Utan det var bara markarbete. Så ungefär, ja drygt 300 000 kostade detta.

Reporter:

Och är det pengar som du som markägare sen får tillbaka fullt ut?

Lars-Göran Skaar:

Nej, vi får ju betala räkningen till grävfirman eller entreprenören. Och sen går vi in med kvitto till Länsstyrelsen och visar att vi har gjort det här och att vi har betalt så får vi tillbaka 90% då. Som ett bidrag. Det får man.

Reporter:

Men vad skulle du vilja säga till myndigheter som ska processa detta och till politiker som fattar beslut om pengarna?

Lars-Göran Skaar:

Långsiktighet. Om inte vi vet... Som våran process när det tog två år tills vi var färdiga då. Hade det mitt i det här när vi projekterat det här. Pengarna.. att det inte, näe det blir inga pengar, då.. det fungerar ju inte så utan vår process är ju längre än så. Så det måste ju finnas någon form av kontinuitet för att våga köra då. Många är nog rädda för att trycka på knappen, jag tror det.

RELATERAT

20% av utsläppen (svtstatic.se)

Budget Landsbygdsprogrammet (svtstatic.se)

Länsstyrelsernas återsrapportering 1 (svtstatic.se)

Länsstyrelsernas återsrapportering 2 (svtstatic.se)

Mejl Andreas Mattisson Jordbruksverket (svtstatic.se)

Mejlkonversation mellan länsstyrelsen VGR och Jordbruksverket (svtstatic.se)

Myllrande våtmarker (svtstatic.se)

Om våtmarker – Naturvårdsverket (svtstatic.se)

Ramsarkonventionen (svtstatic.se)

Sammanfattning IPCC specialrapport (svtstatic.se)

Statligt stöd till dikade våtmarker (svtstatic.se)

Utsläpp av växthusgaser från dikad torvmark – rapport (svtstatic.se)

Våtmarker at risk – mejl (svtstatic.se)

Vägen till en klimatpositiv framtid – rapport (svtstatic.se)

 David Lindahl (david.lindahl@svt.se)

Publicerad 6 oktober 2021 kl 06:30

 Hittat språk- eller faktafel i texten?

Lokal. Lättanvänd. Opartisk. Ladda ner appen

nu:

SÅ ARBETAR VI

SVT:s nyheter ska stå för saklighet och opartiskhet. Det vi publicerar ska vara sant och relevant. Vid akuta nyhetslägen kan det vara svårt att få alla fakta bekräftade, då ska vi berätta vad vi vet – och inte vet. [Läs mer](#)

JUST NU   **SENASTE NYTT OM CORONAVIRUSET**
